

ERMENİSTAN'DA SİYASİ VE DİNİ OTORİTE ÇATIŞMASI

İlahı KHANTAMİROVA

-

Ermenistanda hükümet ile Ermeni Apostolik Kilisesi arasındaki ilişkiler, yalnızca siyasi otorite ile tarihsel-dini otorite arasındaki çekişme bağlamında değil, aynı zamanda devletin dış politikasını yönlendiren ve iç politikasını şekillendiren önemli bir güç dengesi olarak değerlendirilmelidir. Son dönemde bu iki kurumsal güç arasındaki gerilimler yeniden tırmanışa geçmiştir. Özellikle Başbakan Paşinyanın, Hükümeti halka geri verdik, şimdi kiliseyi de halka geri vereceğiz şeklindeki açıklaması, hükümetin kilise üzerindeki etkisini artırma ve onu mevcut konumundan uzaklaştırma yönünde kararlı olduğunu göstermektedir.

Katalikos II. Karekinin Mayıs ayında İsviçre Ruhani Konseyi toplantısına katılarak yaptığı siyasi açıklamalar[1], Azerbaycan ile ilişkilerin normalleşmesi yönünde çalışan Başbakan Paşinyan tarafından ülkenin siyasi işlerine doğrudan müdahale olarak değerlendirilmiştir. Bu gelişmenin ardından Paşinyan, kiliseye karşı keskin ve açık bir savaş ilan etmiştir. 2020 Karabağ Savaşı sonrasında zaten gerginleşen ilişkiler, Paşinyanın bazı kiliseleri inşaat malzemeleriyle dolu birer depo[2] olarak nitelendirmesi ve ardından Katalikos II. Karekin de dahil olmak üzere birçok kilise mensubunu uygunsuz yaşam sürmekle suçlamasıyla yeni bir aşamaya taşınmıştır. Ayrıca, hükümet yetkilileri kilisenin vergi ayrıcalıklarını ve mali denetim mekanizmalarını da sorgulamaya başlamıştır.

Yüksek Ruhani Konsey bütün bu suçlamalara cevap olarak, kilise meselelerinin yalnızca kilise emirleri ve kurallarına uygun şekilde çözülebileceğini, bu konuların devlet ve siyasi figürlerin yargı yetkisinin dışında olduğunu belirten bir açıklama yapmıştır[3]. Ermenistan, Anayasasında da görülebileceği üzere laiklik ilkesini açıkça benimsememiştir ve her ne kadar 17. maddenin ikinci fıkrası gereğince dini organizasyonların devlet işlerine karışmaması öngörülmüş olsa da hem pratikte görülen olaylar hem de bir sonraki maddede Kilise'nin "milli" olarak tanılanması bu fıkranın geçerliliği hakkında şüphe uyandırmaktadır.[4].

Son gelişmeler ışığında, Paşinyanın bu radikal açıklamaları ve hamleleri, muhalefet ile diaspora nezdinde kendisine karşı güçlü bir karşıtlık oluşmasını göze aldığını göstermektedir. Ayrıca, son günlerde parlamentoda iktidar ve muhalif parti vekilleri arasındaki tartışmalar, iktidarın muhalefete karşı açık bir savaş ilan ettiğinin işaretidir. Bu durum, Paşinyanın tam olarak neyi hedeflediği konusunda kamuoyunda çeşitli soru

işaretlerinin oluşmasına yol açmanın yanı sıra, yaklaşan parlamento seçimlerine yönelik bir ön hazırlık olarak da değerlendirilebilir. Bu adımlarıyla Paşinyanın, siyasi rakiplerini ve onlara destek veren kilise faktörünü etkisiz hale getirmeyi planladığı söylenebilir.

Bütün bu gelişmeler ışığında hatırlanması gereken önemli bir nokta, Paşinyanın önceki yöneticilerden farklı olarak kilise ile çatışması ve Batı yönlü bir politika izlemesidir. Bu durum, Rusya ile ilişkileri açısından da büyük önem taşımaktadır. Paşinyanın kiliseye karşı açıkça cephe alması, aynı zamanda Rusya ile olan bağları zayıflatma amacı olarak da yorumlanabilir. Zira kilise ile Rusya yönetimi arasındaki yakın ilişki ve Ermeni Apostolik Kilisesi ile Rus Ortodoks Kilisesi arasındaki bağlar herkesçe bilinmektedir. Paşinyan, kilisenin siyasetteki etkisini kırmayı hedeflerken, aynı zamanda Rusyanın Ermenistan üzerindeki nüfuzunu azaltmak için çeşitli politik adımlar atmaktadır. Bu hamlelerden biri de Kapanda açılması planlanan Rus konsolosluğunun açılışının ertelenmesidir.

Öte yandan, Paşinyanın kilise ile ilişkilerinde kilit noktayı oluşturan meselelerden biri de Karabağ sorunudur. Başbakanın Karabağ savaşı hakkındaki açıklamaları, Ermenistan toplumunda tek taraflı olarak kabul görmemektedir. Örneğin, yakın zamanda Erivan Devlet Üniversitesi öğrencileriyle yaptığı toplantıda Paşinyanın Karabağı kaybederek Ermenistan Cumhuriyeti için bağımsızlık kazandı[5] ifadesi, akıllarda Paşinyanın aslında Karabağı gözden çıkardığı ve Ermenistanın geriye kalan topraklarla ülkenin kalkınmasını planladığı izlenimini yaratmıştır. Bunun yanı sıra, Cumhurbaşkanı'nın Türkiye ve Azerbaycan ile yakın ilişkiler kurma çabaları ve Türkiye ile ilişkileri çıkmaza sokan soykırım söylemine yönelik farklı yaklaşımları[6], karşıtları tarafından eleştirilmektedir.

Paşinyanın tüm bu açıklama ve eylemleri, onun önceliğinin Karabağdan ziyade Ermenistanın genel çıkarları olduğunu göstermektedir. Ancak, attığı adımlarla diaspora, muhalefet ve kilise üçlüsünü karşısına alacağına da farkındadır. Bu yüzden kilisenin devlet üzerindeki etkisini kırmaya ve muhalefetin gücünü zayıflatmaya çalışmaktadır.

Peki, Paşinyan gerçekten bölgede istikrar ve refahın sürdürülmesine mi hizmet ediyor? Bu sorunun cevabını, onun anayasa değişiklikleri konusundaki görüşlerinde de net biçimde görmek mümkündür. Paşinyan, Ermenistanın sadece anayasa değişikliklerine değil, tamamen yeni bir anayasaya ihtiyacı var. Bu anayasa, Ermenistanı mevcut jeopolitik ve bölgesel koşullara uygun, daha rekabetçi ve yaşanabilir bir ülke haline getirmelidir diyerek temel hedefinin Ermenistanın bölgesel şartlara uyum sağlaması olduğunu açıkça belirtmiştir.

Paşinyan bu tutumuyla geleneksel Ermeni yönetimini, kiliseyi ve diasporayı karşısına almasına rağmen, fikirlerinin modern dünyanın koşullarıyla daha uyumlu olduğunu ve milliyetçi, düşmanlık yaratan politikaların çağın gereksinimlerine artık cevap veremediğini göstermeye çalışmaktadır.

*Görsel: [https://www.primeminister.am/en/press-release/item/2019/11/01/Nikol-Pashinyan-meeting/#photos\[pp_gal_1\]/1/](https://www.primeminister.am/en/press-release/item/2019/11/01/Nikol-Pashinyan-meeting/#photos[pp_gal_1]/1/)

[1] Pashinian Demands Armenian Church Heads Resignation, 10 Haziran 2025, <https://www.azatutyun.am/a/33438212>.

[2] Armenian PM Sparks Church Backlash with Closet Remarks and Insults, 4 Haziran 2025, <https://www.caucasuswatch.de/en/news/armenian-pm-sparks-church-backlash-with-closet-remarks-and-insults>.

[3] Paşinyan'ın Katolikos II. Karekin hakkındaki iddialarına Yüksek Ruhani Konsey yanıt verdi, 10 Haziran 2025, <https://www.agos.com.tr/tr/yazi/33788/pasinyan-in-katolikos-ii-karekin-hakkındaki-iddialarına-yukse-ruhani-konse-yanit-verdi>

[4] Constitution of the Republic of Armenia, 4 Mayıs, 2025, <https://www.president.am/en/constitution-2015/>

[5] Armenia PM: We lost part of the homeland in the war, but we gained a state that is more sovereign, independent, 10 Haziran 2025, <https://news.am/eng/news/886239>.

[6] Gerçek Ermenistan Neresi? Eski Sorulara Yeni cevaplar, 10 Mayıs 2025, <https://yetkinreport.com/2025/03/17/gercek-ermenistan-neresi-eski-sorulara-yeni-cevaplar>

Yazar Hakkında :

Atıfta bulunmak için: KHANTAMİROVA, İlaaha. 2026. "ERMENİSTAN'DA SİYASİ VE DİNİ OTORİTE ÇATIŞMASI." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Yorum No.2025 / 56. Haziran 12. Erişim Nisan 02, 2026. <https://www.avim.org.tr/public/tr/Yorum/ERMENISTANDA-SIYASI-VE-DINI-OTORITE-CATISMASI>

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE

Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax:** +90 (312) 438 50 26

 @avimorgtr

 <https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi>

E-Posta: info@avim.org.tr

<http://avim.org.tr>

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır